Eduskunnan lakivaliokunta

Lakivaliokunnan asiantuntijapyyntö 3.9.2026, HE 46/2026 vp

Keskusrikospoliisin asiantuntijalausunto

1 Asia

Eduskunnan lakivaliokunta on pyytänyt Keskusrikospoliisilta asiantuntijalausuntoa oikeusministeriön laatimaan vastineeseen, joka koskee hallituksen esitystä eduskunnalle laiksi tietosuojalain ja henkilötietojen käsittelystä rikosasioissa ja kansallisen turvallisuuden ylläpitämisen yhteydessä annetun lain seuraamussäännösten muuttamista. Keskusrikospoliisi on osallistunut Poliisihallituksen hallituksen esityksestä antaman lausunnon (POL-2025-142382) valmisteluun. Lausunto on annettu 13.11.2025.

2 Keskusrikospoliisin lausunto

2.1 Hallinnolliset seuraamusmaksut ja valvontamekanismit

Keskusrikospoliisi pitää edelleen perusteltuna ratkaisua, jonka mukaan hallinnollisia seuraamusmaksuja ei määrättäisi viranomaisille, vaikka Keskusrikospoliisi tunnistaa, että kyseinen ratkaisu ei kaikilta osin vastaa tietosuojalainsäädännön seuraamusjärjestelmän tarkoitusta, jossa korostetaan rekisterinpitäjän vastuuta eikä yksilön vastuuta. Keskusrikospoliisin näkemyksen mukaan ehdotettu sääntely ottaa asianmukaisesti huomioon viranomaistoiminnan erityispiirteet sekä viranomaisiin kohdistuvat muut laillisuus- ja valvontamekanismit. Lisäksi Keskusrikospoliisi pitää kannatettavana vastineen 6 kohdassa esitettyä henkilötietojen tietoturvaloukkauksia koskevan ilmoitusvelvollisuuden rajoittamista. Ratkaisu edistää kansallisen tietosuojasääntelyn johdonmukaisuutta ja tukee sääntelyn oikeasuhtaista soveltamista.

Keskusrikospoliisi toteaa lisäksi, että viranomaistoimintaan kohdistuu useita laillisuusvalvonnan muotoja. Viranomaisen toiminnasta voidaan tehdä hallintokantelu, minkä lisäksi poliisitoimintaan kohdistuu sekä sisäistä että ulkoista laillisuusvalvontaa. Keskusrikospoliisin näkemyksen mukaan nämä valvontamekanismit tukevat osaltaan tietosuojasääntelyn noudattamista viranomaistoiminnassa, vaikka hallinnollisia seuraamusmaksuja ei määrättäisi.

2.2 Rikosoikeudelliset seuraamukset ja tietosuojarikoksen soveltamisala

Keskusrikospoliisi esittää seuraavan tarkennuksen vastineessa käsiteltyihin rikosoikeudellisiin seuraamuksiin. Keskusrikospoliisin käsityksen mukaan rikoslain (39/1889) 38 luvun 9 §:n 1 momentissa tekijä voi olla rekisterinpitäjän tai käsittelijän alaisuudessa

mutta hän nimenomaan toimii vastoin tietosuojasäännöksiä, joten kyse on selkeästi yksilön vastuusta eikä organisaation vastuusta. Rikoslain 38 luvun 9 §:n 2 momenttiin ei kuitenkaan sisälly saman pykälän 1 momentissa säädettyä henkilöllistä rajausta. Tämän vuoksi säännös voisi tulla sovellettavaksi myös tilanteissa, joissa rekisterinpitäjän tai henkilötietojen käsittelijän asemassa toimiva henkilö toimii viranomaisorganisaatiossa.

Keskusrikospoliisi katsoo kuitenkin, että rikoslain 38 luvun 9 §:n 2 momentin säännöksen soveltamisalaan ja tunnusmerkistön täsmällisyyteen liittyy tulkinnanvaraisuutta. Mainitun momentin mukaan tietosuojarikoksesta tuomitaan myös se, joka tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta toimii vastoin sitä, mitä rikoslain 38 luvun 9 §:n 1 momentin 1–4 kohdassa tarkoitetussa säädöksessä säädetään henkilötietojen käsittelyn turvallisuudesta.

Esimerkiksi Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2016/679 (yleinen tietosuoja-asetus) 32 artiklassa säädetään henkilötietojen käsittelyn turvallisuudesta. Keskusrikospoliisin näkemyksen mukaan kyseinen sääntely sisältää luonteeltaan yleisiä ja esimerkinomaisia velvoitteita, joiden täsmällinen sisältö jää osin avoimeksi. Kansallista rikoslainsäädäntöä ei ole täydennetty siten, että siitä ilmenisivät riittävän täsmällisesti ne olosuhteet, tehtävät tai asemat, joissa käsittelyn turvallisuutta koskevien velvoitteiden rikkominen täyttäisi tietosuojarikoksen tunnusmerkistön. Tämän vuoksi sääntelyn täsmällisyyteen ja ennakoitavuuteen liittyy haasteita.

Keskusrikospoliisin näkemyksen mukaan edellä todettu voi käytännössä vaikeuttaa esitutkintaviranomaisen arviointia siitä, täyttyvätkö yksittäisessä tapauksessa esitutkinnan aloittamisen edellytykset. Sääntelyn selkeys on tärkeää, koska kyseisen pykälän esitöissä (HE 9/2018 vp, s.124) on tuotu esille, että kyseinen rikosoikeudellinen vastuu tulisi kyseeseen vain tilanteissa, joissa lainvastainen henkilötietojen käsittely ei ole tietosuoja-asetuksen nojalla hallinnollisten seuraamusmaksujen piirissä. Tämän perusteella rangaistussäännöksen voidaan katsoa kohdistuvan myös viranomaisiin, jotka eivät nykyisin kuulu hallinnollisten seuraamusmaksujen soveltamisalaan.

Yhtenä syynä siihen, että tietosuojarikoksia koskevaa oikeuskäytäntöä on muodostunut verrattain vähän, voidaan pitää tietosuojarikosten lyhyitä vanhentumisaikoja verrattuna virkarikoksiin. Tietosuojarikos vanhenee kahdessa vuodessa ja virkarikokset viidessä vuodessa. Viranomaistoiminnassa tietosuojavaatimusten rikkomiset ovat useimmiten ilmenneet tilanteissa, joissa epäiltyyn tekoon on liittynyt sekä tietosuojarikos että rikoslain 40 luvussa tarkoitettu virkarikos. Joissain tapauksissa tietosuojarikos ehtii vanhentua, jolloin tutkinnassa on pelkästään virkarikos.

Mahdollisesti tehtävistä tarkennuksista huolimatta rangaistussäännökset kohdistuvat yksilöihin eivätkä organisaatioihin. Kuten vastineessa on tuotu esille, yhteisösakon ulottamiseen tietosuojalainsäädännön velvoitteiden rikkomisiin liittyy kuitenkin oikeudellisia ja käytännöllisiä arviointikysymyksiä, vaikka tällaisella ratkaisulla voitaisiin osaltaan vahvistaa myös organisaatiotason vastuun toteutumista.

2.3 Virkarikossääntelyn täsmentäminen

Keskusrikospoliisi kannattaa vastineen kohdan 5 ehdotusta aineellisen viittaussäännöksen säätämisestä sekä virkarikoksia koskevan sääntelyn täsmentämistä. Keskusrikospoliisi pitää perusteltuna, että laista ilmenee nykyistä selkeämmin sääntelyn soveltuminen julkisyhteisöjen työntekijöihin. Samalla olisi tarkoituksenmukaista selventää, että yleisen tietosuoja-asetuksen, tietosuojalain ja rikosasioiden tietosuojalain velvoitteet ovat virkavelvollisuuksia ja sitä, että virkavelvollisuuden rikkomisessa olisi nimenomaisesti kyse niistä velvoitteista, jotka on säädetty rekisterinpitäjän ja henkilötietojen käsittelijän vastuulle. Keskusrikospoliisin näkemyksen mukaan ehdotetut muutokset parantavat sääntelyn selkeyttä, johdonmukaisuutta ja oikeusvarmuutta.

2.4 Vaikutukset viranomaistoimintaan

Vastineen kohdassa 8 on otettu kantaa ehdotettujen täsmennysten vaikutuksiin tuomioistuimille ja muille viranomaisille. Mikäli yleisen tietosuoja-asetuksen ja rikosasioita koskevan direktiivin seuraamusmaksuja koskevat velvoitteet pyritään tuomaan kansalliseen lainsäädäntöön rikoslain muutoksilla, ei seuraamusmaksujärjestelmän voida arvioida aiheuttavan hallinto-oikeuksille samanlaisia vaikutuksia kuin alkuperäisessä hallituksen esityksessä arvioitiin. Seuraamusjärjestelmän toteuttaminen rikoslain säännösten kautta voisi aiheuttaa lisätä tuomioistuinten ja poliisin työmäärää. Vaikutusten tarkempi arviointi poliisin näkökulmasta ei kuitenkaan ole tällä hetkellä mahdollista, koska asiaa koskevaa oikeuskäytäntöä on muodostunut vain vähän.

2.5 Johtopäätökset

Keskusrikospoliisin näkemyksen mukaan ehdotetut muutokset parantavat sääntelyn selkeyttä, johdonmukaisuutta ja ennakoitavuutta. Lisäksi ne tukevat viranomaisten mahdollisuuksia arvioida henkilötietojen käsittelyyn liittyviä vastuita ja seuraamuksia yhdenmukaisesti. Erityisen tärkeänä voidaan pitää sitä, että sääntelystä ilmenevät riittävän selkeästi viranomaistoiminnan erityispiirteet sekä rikosoikeudellisen vastuun kohdentuminen luonnollisiin henkilöihin.

Robin Lardot, Keskusrikospoliisin päällikkö, poliisineuvos

Anna Haveri, ylitarkastaja

Automaattisesti päivittyvä allekirjoitusfraasi. Älä poista tätä kenttää, jos allekirjoitat asiakirjan sähköisesti.

Jakelu

Eduskunnan lakivaliokunta

Keskusrikospoliisi
poliisi.fi